

ADL

Hayatın Mimarisi

Bîçimsel Anlam Düzeni

İspat Varsayımı

Matematiksel sözdizimi, uygulama ve 99 bîçimsel anlam çapası

Bağlı ADL mimarisinin kamusal bîçimsel sürümü

M. Selman Yıldızhan

Epoch Creation, Hamburg, Germany

14 Temmuz 2026

Project DOI: 10.5281/zenodo.21209954

Sözdizimi ilişkileri düzenler. 99 anlam çapası düzene yön verir. İnsan bu yönü sorumlu eylemiyle yerine getirir.

1. Biçimsel bağ beyanı

Bu sürüm ADL'yi yalnızca biçimsel bir anlam yapısı olarak açıklar. 99 anlam çapası açık kutuplar hâlinde belirtilir. Adalet, merhamet, hakikat, koruma, onur, hikmet ve sorumluluk bunların içindedir. Bunlar ölçüm değeri, ek sistem değişkeni veya otomatik hesaplanabilir ahlak puanı değildir.

Yalnızca grafiği, formülü, geri bildirimi, sapmayı ve çok ölçekli yapıyı alan kişi teknik bir şablon kullanır. Tam biçimsel anlam düzeni ancak referanslar, sınırlar, ağırlıklar ve müdahaleler 99 anlam çapası karşısında gerekçelendirildiğinde ve sorumlu bir insanî merci tarafından yerine getirildiğinde oluşur.

Ana hüküm. ADL anlamı formülünden üretmez. Formül ilişkileri, etkileri, sınırları, zamanı ve geri bildirimi görünür kılar. 99 anlam çapası üst yönelim ufkunu belirler. Order A bu ufuk içinde ayırabilir ve öneri sunabilir. Order M bağlamı adlandırır, inceler, karar verir ve sonuçların sorumluluğunu taşır. Hiçbir anlam çapası erişilebilir bir sayı değeri değildir; her biri yön kutbu olarak işler.

1.1 Geçerlilik biçimi

Bu metin aksiyomatik bir ispat varsayımı biçiminde konuşur. İç bağıını açıklamak için ampirik onay beklemez. Ampirik sınama, belirli bir ölçümün, modellemenin veya müdahalenin güvenilir biçimde işleyip işlemediğine karar verir. Sözdiziminin kendi amacını üretip üretemeyeceğine karar vermez. Burada tam olarak bu soru biçimsel olarak yanıtlanır.

1.2 Birleştirilen üç temel metin

Bu biçimsel sürüm matematiksel temeli, işlemsel uygulamaları ve eksiksiz anlam çapaları kaydını tek mimaride birleştirir. Üç düzeyden hiçbirisi diğerlerinin salt eki değildir.

Temel metin	Birleşik mimarideki işlevi
Matematiksel Temel v2.0	Graf, durum, etki, referans çerçevesi, sapma fonksiyonu, denge indeksi, dinamik, sapma ve çok ölçekli yapı.
Uygulama Örnekleri v1.0	Öğrenme sistemi, aile, ekip iş akışı, Order A, çerçeve kayması, toplulaştırma ve sınanabilir uygulama döngüsü.
Biçimsel Anlam Çapaları Sentezi	Doksan dokuz anlam kutbu ve bunların Kaynak, Etki ve Dönüş olarak işlevsel düzeni.

2. Merkezî ispat varsayımı

Ayırt edilebilir bir gerçeklik; unsurlar, ilişkiler, etkiler, zamansal dönüş ve iç içe düzenler yoluyla açıklanabilir. Teknik betimleme mümkündür; fakat betimlemenin anlamı betimlemenin kendisinden doğmaz. 99 anlam çapası önsel biçimsel anlam ufku oluşturur. İnsan bu ufuktan yön, ölçü, sınır ve sorumluluk alır.

1. Betimleme düzeyi: ADL neyin mevcut olduğunu, unsurların nasıl bağlandığını, hangi etkilerin doğduğunu, zamanla neyin değiştiğini ve kaymanın nerede oluştuğunu gösterir.
2. Mana ve sorumluluk düzeyi: 99 çapa referansları, sınırları ve müdahaleleri yönlendirir; Order M bu yönü somut bağlamda inceleyip yerine getirmelidir.

2.1 On temel varsayım

Varsayım	Açıklama
A0 - Anlam ufku	Adlandırılmış 99 anlam yönü, tam biçimsel düzenin konulmuş yönelim ufku olarak ondan önce gelir.
A1 - Unsur	Bir şey, ilişkilerinden koparılmadan ayırt edilebilir bir birim olarak belirtilebilir.
A2 - İlişki	Hiçbir unsur işlevini yalıtılmış etiketinden almaz; anlam yönlü ilişkilerde belirir.
A3 - Etki	İlişkiler sonuç üretir. Düzen yalnız niyetle değil etkileriyle incelenir.
A4 - Zaman	Etki geri bildirim olarak döner. Zaman kararlılığı, sapmayı, düzeltmeyi ve çözülmeyi gösterir.
A5 - Referans	Referans olmadan hiçbir sapma belirlenemez. Her denge değeri bir çerçeve varsayar.
A6 - Anlam bağı	Formül çerçevenin anlamını üretmez. Tam düzen onu 99 anlam çapasına bağlar.
A7 - Sorumluluk	İnsan Order M olarak kalır: bağlamı adlandırır, işlemselleştirmeyi açıklar, karar verir ve sonuçları taşır.
A8 - Özyineleme	Kararlı bir alt düzen üst düzenin unsuru olabilir; anlam bağı düzey geçişinde kaybolmamalıdır.
A9 - Kutup niteliği	Hiçbir anlam çapası ölçülebilir son değer değildir. Biçimsel kutup, erişilebilir sistem durumu olmadan yön verir.

Her değerlendirme bir referans çerçevesi gerektiriyor ve teknik sözdizimi bu çerçevenin manasını kendi içinden üretemiyorsa, önceki bir mana referansı olmadan sözdizimi anlamsal bakımdan eksik belirlenmiştir. Önceki referans 99 mana çapasıyla ilan edildiğinde her tam ADL uygulaması referanslarını, sınırlarını, ağırlıklarını ve müdahalelerini bu bağ karşısında gerekçelendirmek zorundadır. Böylece çapalar matematiksel örüntü ile sorumlu yön arasındaki kurucu bağıdır.

3. Matematiksel sözdizimi

Aşağıdaki denklemler teknik örüntüyü incelenebilir, yeniden kurulabilir ve eleştirilebilir açıklıkta gösterir. Açıklık öğretinin gizlediği bir kusur değil, yönün nereden girdiğinin ilan edilmesini zorunlu kılan yapısal noktadır.

ADL, hiyerarşi düzeyi ℓ ve ayrık zaman t için düzeni ağırlıklı yönlü grafik olarak gösterir. $a_{ij} : j \rightarrow i$ kuralı, j unsurunun model içinde i unsuruna etkisini belirtir. x_t durumu bir gözlem, tahmin veya açık kodlama olabilir; gerçekliğin kendisi değildir.

$$\mathcal{G}_t^{(\ell)} = (V^{(\ell)}, E_t^{(\ell)}, A_t^{(\ell)}), \quad (1)$$

$$w_t = \Psi(x_t, A_t; b_t), \quad (2)$$

$$w_{i,t} = b_{i,t} + \sum_{j=1}^n a_{ij,t} \phi_{ij,t}(x_{j,t}, x_{i,t}), \quad (3)$$

$$\Theta_t = (z_t, w_t^*, G_t, D_x, D_w, D_g, Q, R, T, \alpha, \beta, \gamma, \delta), \quad (4)$$

$$J(q_t; \Theta_t) = \alpha r_x^T Q r_x + \beta r_w^T R r_w + \gamma P_G(x_t) + \delta r_\Delta^T T r_\Delta, \quad (5)$$

$$B(q_t; \Theta_t) = \frac{1}{1 + J(q_t; \Theta_t)}, \quad (6)$$

$$x_{t+1} = \Pi_{G_{t+1}}(f_\vartheta(x_t, A_t, e_t) + M_t u_t + \xi_t), \quad (7)$$

$$D_t^{\text{tot}} = D_t^x + D_t^A + D_t^\Theta. \quad (8)$$

Değerlendirme çerçevesi Theta; referans durumu, referans etkisini, izin verilen kümeyi, ölçekleri, yön matrislerini ve blok ağırlıklarını içerir. Sapma fonksiyonu durum sapmasını, etki sapmasını, sınır ihlalini ve zamansal kararsızlığı ayırır. Denge indeksi aynı çerçeveye bağlı bilginin yalnızca daha kolay okunan biçimidir.

Daha küçük J ve daha büyük B , yalnızca ilan edilen Θ_t çerçevesine daha yakın uyum demektir. Formül bu çerçevenin hak, adil veya anlamlı olduğunu kanıtlamaz. 99 anlam çapasının gerekli olduğu kesin nokta budur.

3.1 Dinamik, geri bildirim ve sapma

Toplam değişim tam olarak $D_t^{\text{tot}} = D_t^x + D_t^A + D_t^\Theta$ biçiminde ayrılır: model ve çerçeve sabitken sistem hareketi, ilişki modelinin güncellenmesinden doğan değişim ve referansların, sınırların ya da ağırlıkların kaymasından doğan değişim. Böylece hedefin düşürülmesi gerçek ilerleme gibi sunulamaz.

$$A_{t+1} = \Pi_{A_{t+1}}(A_t + \mu_t H_\vartheta(\mathcal{I}_t)), \quad D_t^{\text{tot}} = D_t^x + D_t^A + D_t^\Theta.$$

3.2 Order A ve Order M

Order A görünür adaylar, öngörüler, maliyetler, belirsizlikler ve muhtemel mana çatışmaları üretir. Order M adlandırmayı, sistem sınırını, kabul edilebilir seçenekleri ve gerçek sorumluluğu onaylar. Order A önerir; Order M seçer, değiştirir, reddeder, erteler veya durdurur.

$$\hat{\mathcal{U}}_t^A = \text{Suggest}_A(\mathcal{U}_t, \hat{L}_t, \mathcal{I}_t), \quad u_t = \text{Choose}_M(\hat{\mathcal{U}}_t^A \cup \{0\}).$$

3.3 Özyineleme ve üst düzen

İstikrarlı bir alt düzen, bilgi kaybı ölçüldüğünde üst düzeyin unsuruna yoğunlaştırılabilir. Matematiksel toplulaştırma hatasının küçük olması, hakikat, adalet, koruma veya hesap bakımından belirleyici bir azınlık yapısı siliniyorsa yeterli değildir.

$$x_t^{(\ell+1)} = C^{(\ell)} x_t^{(\ell)}, \quad (9)$$

$$A_t^{(\ell+1)} = C^{(\ell)} A_t^{(\ell)} D^{(\ell)}, \quad (10)$$

$$\varepsilon_C(t) = \frac{\|CA_t x_t - A_t^{(\ell+1)} C x_t\|_2}{\|CA_t x_t\|_2 + \epsilon}. \quad (11)$$

4. Sözdizimi neden tek başına yalnız bir örüntüdür?

Mana bakımından eksik belirlenim teoremi. Sabit bir değerlendirilebilir q durumu için genellikle $J(q; \Theta_1) \neq J(q; \Theta_2)$ olacak biçimde birden fazla geçerli Θ_1 ve Θ_2 çerçevesi vardır. Bu nedenle teknik ADL sözdizimi kendi kullanım amacını ve ahlaki yönünü tek başına belirleyemez.

J ; referans durumuna, referans etkisine, sınırlara, ölçeklere ve ağırlıklara açıkça bağlıdır. q değişmeden bunlar değiştirilirse sonuç değişir. Sözdiziminin içinde q 'dan tek anlamlı çerçeveyi zorunlu olarak üreten bir denklem yoktur. Amaç hesaplamadan önce gelir. Formülün gücü manayı üretmek değil, seçilen çerçeveyi görünür kılmaktır.

$$ADL_0 = (\mathcal{G}, \Psi, J, D, \Pi_G, C), \quad ADL_{99} = (\mathcal{G}, \Psi, J, D, \Pi_G, C; \Omega_{99}, M).$$

ADL_0 açık teknik sözdizimini gösterir. ADL_{99} ise çerçevesi 99 mana çapasına bağlanan ve somut kararı Order M'de kalan sözdizimini gösterir.

99 anlam çapası olmadan ADL, anlamını insanın yerleştirmesi gereken bir örüntüdür. Çapalarla birlikte insan, ilan edilen yönü inceleme ve yerine getirme sorumluluğunu taşımaya devam eder.

5. 99 anlam çapasına bağlanma

Bu metinde kullanılan sıralı kayıt $\Omega_{99} = \{S_1, \dots, S_{99}\}$ olsun. Bir anlam çapası ADL'ye ölçülen sayı olarak değil, anlam kutbu olarak girer: yön, sınır ve inceleme sorusu açar. Bağlamsal bağ $\Theta_t^\Omega = \text{Bind}_{99}(\Theta_t \mid K_t, \Pi_M)$ biçiminde yazılır. Bu işlem anlamı hesaplamaz; Order M'yi her referansı, ağırlığı, sınırı ve müdahaleyi ilgili çapalar karşısında gerekçelendirmekle yükümlü kılar.

$$\Theta_t^\Omega = \text{Bind}_{99}(\Theta_t \mid K_t, \Pi_M)$$

5.1 Erişilebilir noktalar değil, kutuplar olarak anlam çapaları

Anlam çapası, bir sistemin tümüyle erişebileceği sonlu hedef değer değildir. İnsanî hareketin yaklaşma, uzaklaşma, karışma veya çelişme bakımından sınındığı bir yön refer-

ansıdır. Adalet, hakikat veya merhamet hiçbir ölçütte tümüyle tükenmez. Tam da bu nedenle kutup olarak etkili kalır: hareketi bitirmez, ona yön verir.

$$\sigma_k(q_t, u_t; K_t) \in \{-1, 0, +1\}.$$

1. Yönelim: Çapalar referansların hangi yönde okunacağını belirler.
2. Sınırlama: Teknik optimizasyonun hakikat veya adaletle eşitlenmesini engeller.
3. Ayrım: Fayda, güç, koruma, merhamet, hakikat, ölçü ve dönüşü birlikte görünür tutar.
4. Geri bağlama: Order M'ye yerel hedefin kendi başına en üst ölçü olmadığını hatırlatır.

6. Kaynak, etki ve dönüş

99 anlam çapası, her biri 33 çapa içeren üç işlevsel alan olarak okunur. Kaynak; köken, ölçü, imkân, ayırım ve beslemeyi kapsar. Etki; ilişkisel gelişim, sonuç, koruma, açılım, sınır ve sürekliliği kapsar. Dönüş; geri bildirim, hesap, düzeltme, toplama, son ve yenilenen başlangıcı kapsar. Her çapa birincil alanının ötesinde de işleyebilir.

İşlevsel alan	Birincil inceleme
Kaynak — 1-33. çapalar	Köken, ölçü, imkân, ayırım, besleme ve adlandırmanın meşruluğu.
Etki — 34-66. çapalar	İlişki, sonuç, açılım, koruma, sınırlama, süreklilik ve tanıklık.
Dönüş — 67-99. çapalar	Geri bildirim, hesap, düzeltme, toplama, son, devir ve yenilenen başlangıç.

$$\Omega_{99} = \Omega_U \dot{\cup} \Omega_W \dot{\cup} \Omega_R, \quad |\Omega_U| = |\Omega_W| = |\Omega_R| = 33.$$

Döngü yönlü bir spiral olarak kapanır: $U^{(\ell)} \rightarrow W^{(\ell)} \rightarrow R^{(\ell)} \rightarrow U^{(\ell+1)}$. Düzeltilmiş düzen üst düzenin unsuru olabilir. Zaman yalnız unsurların yanındaki eksen değil, etkinin bir sonraki düzeyin kaynağı olarak geri döndüğü dairedir.

7. Bağlayıcı ispatın altı adımı

1. Her değerlendirme bir çerçeve gerektirir; çerçeve olmadan J belirlenemez.
2. Sözdizimi birden çok çerçeveye izin verir ve bunların anlamını kendi içinden seçmez.
3. Önsel anlam referansı olmadan insan veya kurum kendi amacını yerleştirir.
4. Tam biçimsel düzen 99 anlam çapasını önsel yönelim ufku olarak koyar.
5. Bağ işlemi referansların, sınırların, ağırlıkların ve müdahalelerin bu ufka göre gerekçelendirilmesini ister.
6. Order M adlandırma ve sorumluluğu korur; dolayısıyla bağ otomatik ahlak makinesine dönüşmez.

Teknik belirlenmişlik gereklidir fakat yeterli değildir. Tam ADL; teknik açıklık, ilan edilmiş mana bağı ve devredilemez insan sorumluluğundan oluşur.

$$\begin{aligned} D_t^x &= J(q_{t+1}^x; \Theta_t) - J(q_t; \Theta_t), \\ D_t^A &= J(q_{t+1}^A; \Theta_t) - J(q_{t+1}^x; \Theta_t), \\ D_t^\Theta &= J(q_{t+1}^A; \Theta_{t+1}) - J(q_{t+1}^A; \Theta_t), \\ J(q_{t+1}^A; \Theta_{t+1}) - J(q_t; \Theta_t) &= D_t^x + D_t^A + D_t^\Theta. \end{aligned}$$

8. Tam ADL çekirdek sistemi

$$\begin{aligned} \mathcal{G}_t &= (V, E_t, A_t), & w_t &= \Psi(x_t, A_t; b_t), \\ q_t &= (x_t, x_{t-1}, A_t), & \Theta_t^\Omega &= \text{Bind}_{99}(\Theta_t \mid K_t, \Pi_M), \\ J_t &= \alpha r_x^\top Q r_x + \beta r_w^\top R r_w + \gamma P_G(x_t) + \delta r_\Delta^\top T r_\Delta, & B_t &= \frac{1}{1 + J_t}, \\ x_{t+1} &= \Pi_{G_{t+1}}(f_\vartheta(x_t, A_t, e_t) + M_t u_t + \xi_t), & u_t &= \text{Choose}_M(\hat{\mathcal{U}}_t^A \cup \{0\}), \\ D_t^{\text{tot}} &= D_t^x + D_t^A + D_t^\Theta, & x^{(\ell+1)} &= C^{(\ell)} x^{(\ell)}. \end{aligned}$$

8.1 Okuma sırası

1. Gözlem veya tahmin ilan edilmiş durumu üretir.
2. İlan edilmiş ilişki modeli, modellenmiş etkiyi üretir.
3. Açık çerçeve bağlama, sorumluluğa ve 99 mana çapasına bağlanır.
4. Sapma fonksiyonu durum, etki, sınır ve zaman katkılarını ayırır.
5. Order A, eylemsizlik dâhil seçenekleri simüle eder; belirsizliği ve mana çatışmalarını gösterir.
6. Order M adlandırır, seçer, değiştirir, reddeder, erteler veya durdurur.
7. Sonraki gözlem gerçek hareketi, model öğrenmesini ve çerçeve kaymasını ayırır.
8. Toplulaştırma ancak matematiksel ve mana bakımından önemli kayıp hesap verebilir kaldığında yapılır.

9. Uygulama: örüntüden yerine getirilen yöne

Her uygulama önce sistem sınırını, değişkenleri, ilişki anlamını, referans çerçevesini, kabul edilebilir adayları, sorumluluğu ve geri bildirimi sabitler. Bağlı uygulama, müdahale seçilmeden önce kaynak, etki ve dönüş çapalarını ekler.

9.1 Bağlı uygulama döngüsü

No.	Adım	Teknik sonuç	Mana bağlı inceleme
1	Sistem sınırı	Ursunlar, dönem, dâhil ve hariçler	Sınır kimin gerçekliğini görünür ya da görünmez kılıyor?
2	Değişkenler	Durum, birim, ölçüm, belirsizlik	Hangi adlandırma kişiye veya şeye adalet eder?
3	İlişkiler	Yön, işaret, güç, kanıt	İlişki hangi iktidarı, bağımlılığı veya bakımı taşıyor?
4	Referans çerçevesi	Hedefler, sınırlar, ölçekler, ağırlıklar	Hangi anlam çapaları birincildir ve neden?
5	Değerlendirme	Sapma, denge, blok katkıları	Sayısal iyileşme etkisinde de hak ve adil mi?
6	Adaylar	Maliyet, risk, eylemsizlik, geri alınabilirlik	Verimli görünen hangi seçenek bir sınırı ihlal ediyor?
7	Karar	Yetkilendirilmiş müdahale	Order M gerekçeyi, sorumluluğu ve muhtemel karşı etkiyi kaydeder.
8	Geri bildirim	Sistem, model ve çerçeve bileşenleri	Gerçekte ne iyileşti, ne yeniden yorumlandı, ne geri alınmalı?
9	Toplulaştırma	Hata ve bilgi kaybı	Hangi azınlık veya sorumluluk yapısı görünür kalmalı?

9.2 Öğrenme ve sınava hazırlık

Durum vektörü bilgi, enerji ve odak içerir. Hesap örneğinde yetkilendirilmiş müdahale, enerji kullanımını biraz değiştirerek bilgi ve odağı artırır. J 0.590550'den 0.360976'ya düşer, B 0.628713'ten 0.734767'ye yükselir. Bilgi, açılım, hikmet ve sabır yorumu yönlendirir: Öğrenme kısa vadeli çıktıya indirgenmemeli, enerji ve onurun körce feda edilmesiyle satın alınmamalıdır.

$$x_t = (0.40, 0.70, 0.30)^T, \quad z = (0.80, 0.60, 0.70)^T,$$

$$A = \begin{pmatrix} 0 & 0.3 & 0.5 \\ -0.2 & 0 & 0.2 \\ 0.4 & 0.3 & 0 \end{pmatrix}, \quad u_t = (0.08, -0.02, 0.10)^T.$$

Ölçüt	Önce	Sonra
Durum bloğu	0.485000	0.285600
Etki bloğu	0.101800	0.066976
Sınır bloğu	0	0
Kararsızlık bloğu	0.003750	0.008400
Toplam J	0.590550	0.360976

Ölçüt	Önce	Sonra
Denge B	0.628713	0.734767

9.3 Aile içinde çatışma

Açıklık, saygı, güven ve gerilim azaltma ayrı ayrı ele alınır. Yapılandırılmış görüşme, kısa vadeli kararsızlık artsa da J 'yi 0.689656'dan 0.234000'e düşürür. Esenlik, sevgi, mühletli hoşgörü, adalet ve adil denge; sessizliğin barışla ilkel biçimde eşitlenmesini engeller.

Ölçüt	Önce	Yapılandırılmış görüşme sonrası
J_x	0.607500	0.125000
J_w	0.059656	0.015250
J_Δ	0.022500	0.093750
Toplam J	0.689656	0.234000
B	0.591836	0.810373

9.4 Ekip akışı ve dosya işleme

Vaka açıklığı, işlem hacmi, kalite ve yük dengesi birlikte tutulur. Yalnız işlem hacmini hedeflemek sayıyı artırırken yükü kaydırabilir ve zor vakaları gizleyebilir. Gerekçeli hüküm, adalet, adil denge, hesap verebilirlik ve uyanıklık açık ayırım ve tam etki hesabı ister.

$$J : 0.562790 \longrightarrow 0.144420, \quad B : 0.639881 \longrightarrow 0.873805.$$

9.5 Karar desteği olarak Order A

Yalnız hedefi düşüren bir aday, sistemde gerçek hareket üretmeden en iyi sayısal J değerini gösterebilir. Order A görünürdeki kazancın çerçeve kaymasından geldiğini açıklamalıdır. Hakikat, hikmet, tanıklık ve emanet sorumluluğu; dürüst raporlama, araç uygunluğu, izlenebilirlik ve sorumlu yönetim ister.

Aday	Beklenen J	Maliyet	İnceleme notu
Ek kapasite	0.31	yüksek	Hızlı fakat kaynak yoğun.
Girdiyi standartlaştır	0.35	düşük	Daha yavaş, yapısal değişim.
Yalnız hedefi düşür	0.22	düşük	Çerçeve kaymasıyla görünürde iyi.
Eylemsizlik	0.48	0	Görünür başlangıç değeri.

9.6 Hedef direklerini kaydırmadan sapma

Örnekte $D^{\text{tot}} = -0.08 + 0.06 - 0.23 = -0.25$ olur. Eski çerçeve altında yalnız -0.08 küçük gerçek yaklaşımdır. Olumlu görünen en büyük pay çerçevenin değişmesinden gelir. Bağlı düzen bu hareketlerin tek bir "ilerleme" iddiasında eritilmesini yasaklar.

9.7 Çok ölçekli yoğunlaştırma

Vakalar ekiplere, ekipler bir bölüme toplandığında eksiksiz sayım, toplama, gözetim ve birlik şu soruları sorar: Her belirleyici unsur sayıldı mı? Toplama taşınabilir mi? Koruma sürüyor mu? Farklar silinmeden birlik oluşuyor mu?

9.8 Burada sınamanın anlamı

Ampirik sına, somut bir ölçümün, ilişki modelinin veya müdahalenin ilan edilmiş işlemel amacını yerine getirip getirmediğini belirler. Teknik sözdiziminin anlamı kendiliğinden üretip üretmediğine karar vermez. Teknik ve anlam bağı düzeltme bu yüzden ayırt edilebilir kalır.

Sinama biçimi	Soru	Muhtemel düzeltme
Teknik sına	İşlemselleştirme güvenilir hesaplıyor ve öngörüyor mu?	Değişkenleri, ilişkileri, ölçekleri, veriyi veya dinamiği değiştir.
Mana bağı sına	Seçilen yön, ilan edilmiş bağı ve gerçek etkilerine uygun mu?	Referansı, sınırı, ağırlığı, müdahaleyi veya sorumluluk dağılımını düzelt.

İspat varsayımı kökeninde tereddütsüz kalırken her insanî uygulama düzeltilebilir kalır. Bu ayırım ampirik çekingenlik değil, yapısal kesinliktir.

10. 99 biçimsel anlam çapasının eksiksiz kaydı

Bu kayıt doksan dokuz sayısını, farklılaşmış anlam yönlerinin sabit ve eksiksiz mimarisi olarak ele alır. Her girdinin bir çapa etiketi, biçimsel anlamı ve birincil inceleme işlevi vardır. Çapalar puan değildir ve ampirik eksiksizlik iddiası taşımaz. Bu biçimsel sürümün konulmuş anlamsal ufkunu oluşturlar.

10.1 I. Kaynak — 1-33. anlam çapaları

No.	Anlam çapası	Biçimsel anlam	Birincil ADL işlevi
1	Son referans	Yerel hedeften türetilmeyen en üst yönelim.	Her modelin üstündeki mutlak referansı kurar.
2	Kuşatıcı merhamet	Etkilenen her varlığı gözetim ilgi.	Temel çerçeveyi kuşatıcı rahmete bağlar.
3	Somut merhamet	Belirli bir ilişkiye gerçekten ulaşan merhamet.	Somut etkileri ulaşan merhamete yöneltir.
4	Egemenlik	Sınır ve öncelikler üzerindeki en yüksek yetki düzeyi.	En yüce hükümlerliliği ve insan iktidarının sınırını gösterir.
5	Arılık	Gizli karışım ve öz çıkardan bağımsız ölçü.	Arılığı gizli karışım ve öz çıkardan ayırır.
6	Esenlik	Bütünlük ve yıkıcı gerilimin sona ermesi.	Bütünlük ve esenliği düzenin yönü kılar.
7	Güvenlik	Güvenilirlik, koruma ve gerekçeli güven.	Koruma, güvenilirlik ve sürdürülebilir güveni sabitler.
8	Gözetim	Unsurları ve gizli etkileri kuşatan bakış.	Gizli etkileri kaybetmeyen kuşatıcı gözetimi şart koşar.
9	Dokunulmaz onur	Fayda veya mevkiyle kaldırılamayan değer.	Ödünç gücü mutlak kudret ve izzetten ayırır.
10	Onarım	Hasarlı ilişkilerin taşınabilir düzene dönmesi.	Düzeltilme ile onarımı insan tahakkümünün ötesine yerleştirir.
11	Üst ölçü	Yerel kendini yüceltmeyi sınırlayan ölçek.	Üst ölçüyü her sonlu kendini yüceltmenin üstüne koyar.
12	Köken gücü	Ursur ve imkânları mümkün kılan zemin.	Unsurların, imkânların ve düzenin kaynağını sabitler.
13	Meydana getirme	İmkândan ayırt edilebilir varlığa geçiş.	Ortaya çıkarma ve ayırt edilebilir biçime yöneltir.
14	Biçimlendirme	Unsura tanınabilir biçim kazandırma.	Biçimi, özgünlüğü ve uygun adlandırmayı sabitler.
15	Yinelenen bağışlama	Tekrarlanan sapma sonrasında yeniden düzeltme yolu.	Sapmadan sonra yinelenen düzeltmenin yolunu açar.
16	Sınır koyan yaptırım	Zararlı bir iddiayı etkili biçimde kesme.	Her unsurun bağımsız son güç iddiasını sınırlar.
17	Armağan	Salt öz üretim sayılmayan alınmış yetenek.	Yetenek ve imkânı öz üretim değil bağış olarak okur.
18	Besleme	Süreklilik ve gelişim için gerekli sağlama.	Kaynağı, sürekliliği ve rızka bağımlılığı sabitler.
19	Açılım	Çözüm ve kapalı ilişkilere erişim.	Erişime, açılıma ve çözülmeye yöneltir.
20	Eksiksiz bilgi	Hiçbir şeyi dışarıda bırakmayan bilginin sınır kavramı.	Tam bilgiyi her kısmi gözlemin üstüne koyar.
21	Daralma	Gerekli daraltma, tutma veya azaltma.	Daralma, geri çekilme ve gerekli sınırı sabitler.
22	Genişleme	Alan ve imkânın açılması.	Açıklık, genişlik ve imkânın gelişmesini sabitler.

No.	Anlam çapası	Bişimsel anlam	Birincil ADL işlevi
23	Alçalma	Düşüşün ve sahte yükselişin görünür olması.	Düşüşü ve sahte yükselişin sonucunu görünür kılar.
24	Yükselme	Durum, derece veya etkinin uygun iyileşmesi.	Durumun, derecenin ve etkinin uygun yükselişine yöneltir.
25	Onurlandırma	Onurun doğru ilişkide tanınması.	Onuru öz atamaya değil doğru yöne bağlar.
26	Yetkisiz gücün düşüşü	Gerekçesiz iktidar iddiasının çökmesi.	Sahte mevki ve güç iddialarının çöküşünü gösterir.
27	Dinleme	Sesleri, işaretleri ve itirazları alma.	Seslerin, işaretlerin ve etkilerin seçilerek dışlanmasını engeller.
28	Görme	Durumun, ilişkinin, örüntünün ve etkinin görünürlüğü.	Durumun, ilişkinin ve etkinin görünürlüğünü sabitler.
29	Gerekçeli hüküm	Açık ölçüyle yapılan geçerli ayırım.	Ayırımı gerekçeli ve geçerli hükme yöneltir.
30	Adalet	Uygun ölçü, oran ve haklı yer.	Ölçü, oran ve doğru yer için merkez kutbu oluşturur.
31	İncelik	İnce, gizli ve yumuşak ilişkilere dikkat.	İnce, gizli ve yumuşak ilişkilerin incelenmesini açar.
32	Derin bilgi	İç yapının ve uzun vadeli etkinin bilgisi.	İç yapının ve uzun vadeli sonucun bilgisini sabitler.
33	Mühletli hoşgörü	Kayıtsızlığa düşmeden düzeltmeye zaman verme.	Düzeltmeye zaman tanır, sabrı kayıtsızlıktan ayırır.

10.2 II. Etki — 34-66. anlam çapaları

No.	Anlam çapası	Bişimsel anlam	Birincil ADL işlevi
34	Büyüklik	Sonlu karşılaştırmayı aşan ölçek.	Her sonlu büyüklik ölçeğini aşar.
35	Bağışlama	Kabul edilmiş hatadan sonra ilişkiyi yeniden açma.	Hata sonrası etkiyi onarıma yöneltir.
36	Takdir	Küçük iyi katkıları dahi tanıma.	Küçük iyi etkileri ve değerlerini görünür kılar.
37	Üst düzen	Bir alt düzenin daha geniş anlam bağlamı.	Kısmi düzenleri daha yüksek anlam düzenine yöneltir.
38	Ölçek bilinci	Parça, sistem ve üst düzey ayırımı.	Ölçek farkını sabitler ve yanlış eşitlemeyi engeller.
39	Koruma	Sınırın, bütünlüğün ve anlam taşıyan biçimin devamı.	Sınırın, bütünlüğün ve anlam taşıyan yapının korunmasını sınar.
40	Süreklilik	Dayanma için gerekli ölçüde kaynak sağlama.	Kaynağı devamlılığın uygun ölçüsüne yöneltir.
41	Hesap verebilirlik	Etki, maliyet ve sorumluluğun tam atfı.	Etki ile sorumluluğun tam hesabını ister.
42	Sınır ciddiyeti	Gerekli sınırın onuru ve bağlayıcılığı.	Sınırın ciddiyetini ve onuru korur.
43	Cömertlik	Değişim, kazanç ve faydanın ötesine açılma.	Etkiyi salt değişim ve fayda mantığının ötesine açar.
44	Uyanıklık	İlgili değişime sürekli dikkat.	Sürekli gözlem ve geri bildirimi sabitler.
45	Cevap verebilirlik	Bir işarete uygun biçimde karşılık verme.	İlişkiyi cevap ve karşılık olarak görünür kılar.
46	Genişlik	Parçayı bütün sanmayan çerçeve.	Bir parçayı bütün ilan etmeden önce çerçeveyi genişletir.

No.	Anlam çapası	Bîçimsel anlam	Birincil ADL işlevi
47	Hikmet	Araç, zaman, ölçü ve amacın uygunluğu.	Araç, zaman ve amacın uygunluğunu sınar.
48	Sevgi	İlişkiyi kendi değeri için koruyan ilgi.	İlişkiyi salt bağlantıya değil taşıyıcı sevgiye bağlar.
49	Anlam doluluğu	Onur ve iç tutarlılığın gelişmesi.	Etkiyi gerçekleştirmiş onur ve anlam doluluğuna yöneltir.
50	Harekete geçirme	Durgunluktan etkili harekete geçiş.	Harekete geçişi, uyanışı ve yeni başlangıcı sabitler.
51	Tanıklık	Karar ve etkinin görünür, izlenebilir kaydı.	İzlenebilirlik, tanıklık ve görünür kayıt ister.
52	Hakikat	Model içi uyumun ötesinde gerçekliğe uygunluk.	Hakikati modelin iç uyumunun üstüne koyar.
53	Emanet sorumluluğu	Gücün ve emanet edilenlerin sorumlu yönetimi.	Eylemi emanete ve sorumlu güvene yöneltir.
54	Güç	Etki üretme veya taşıma kapasitesi.	Gerçek etki kapasitesini ve sorumluluğunu sabitler.
55	Sağlamlık	Baskı altında dayanıklılık ve kararlılık.	Baskı altında dayanıklılığı ve kararlılığı sınar.
56	Koruyucu destek	Kırılgan ilişkide yakın koruma ve yönlendirme.	İlişkide koruma, yakınlık ve yönlendirmeyi sabitler.
57	Övgüye layıklık	Gerekçeli takdiri hak eden nitelik.	Değerlendirmeyi gerçekten övgüye layık olana yöneltir.
58	Eksiksiz sayım	Belirleyici unsurları kaybetmeden sayma.	Belirleyici parçaları kaybetmeden saymayı ister.
59	Başlangıç	Bir etki zincirinin belirlenmiş ilk noktası.	Bir etki zincirinin başlangıcını işaretler.
60	Dönüş	Etkinin yenilenen çevrime yeniden girişi.	Dönüşü, onarımı ve yeni çevrimi sabitler.
61	Canlandırma	Canlı gelişimin doğması veya güçlenmesi.	Etkiyi hayatın doğuşu ve korunmasına yöneltir.
62	Bitiriş	Bir işlevin, evrenin veya düzenin uygun sonu.	Bir düzenin bitişini, çözülmesini ve sınırını gösterir.
63	Canlılık	İlişki ve gelişim için süren kapasite.	Hayatı sürekli taşıyan bir referans olarak koyar.
64	Taşıma gücü	Bir düzeni zaman içinde taşıma yeteneği.	Her kurulmuş düzenin bağımlılığını görünür kılar.
65	Mevcut doluluk	Şimdide gerekli olanın bulunabilirliği.	Hazır oluşu, bulunabilirliği ve ihtiyaçsız doluluğu sabitler.
66	Asil gelişim	Onura ve anlam doluluğuna doğru gelişme.	Açılmış düzeni onur ve doluluğa yöneltir.

10.3 III. Dönüş — 67-99. anlam çapaları

No.	Anlam çapası	Bîçimsel anlam	Birincil ADL işlevi
67	Birlik	Parçaları karıştırmadan çokluğu bağlama.	Çokluğu parçaları karıştırmadan birliğe döndürür.
68	Son dayanak	Bağımlılık ve destek için son nokta.	Her düzenin son bağımlılığını sabitler.
69	Yetenek	Bir durumu üretme veya değiştirme imkânı.	İmkânı gerçek kapasite ve mevcut koşullar içinde açar.
70	Etkin iktidar	Sonucu gerçekten meydana getirebilen güç.	Etkin takdiri ve gerçekleştiren gücü gösterir.
71	Öncelik	Bir unsur veya adımın gerekçeli öne alınması.	Öncelik, sıra ve öne geçirmeyi sabitler.

No.	Anlam çapası	Bîçimsel anlam	Birincil ADL işlevi
72	Erteleme	Uygun zamana kadar gerekçeli bekletme.	Ertelemeyi, sonraya koymayı ve doğru zamanı sabitler.
73	Köken	Somut neden zincirinden önceki başlangıç.	Kökeni her modellenmiş sebep zincirinin önüne koyar.
74	Son	Hareketin gerçekten yöneldiği tamamlanma.	Bitiş ve dönüşü her ara hedefin üstüne koyar.
75	Görünürlük	Açıkça görülebilen biçim ve etki.	İncelemeyi görünen biçim ve etkiye yöneltir.
76	Gizli derinlik	Görünmeyen koşul, amaç ve iç yapı.	Gizli derinliğe ve görünmeyen koşula dikkat açar.
77	Yönlendirme	Sıra, yön ve sınırın sürekli yönetimi.	Sürekli yönetim ve düzeni sabitler.
78	Düzey aşımı	Hiçbir modelin en üst çerçevesini içermemesi.	Her model ve hiyerarşi düzeyini aşar.
79	İyilik	Gerçekten koruyucu ve yararlı etki niteliği.	Dönüşü iyiliğe ve gerçek faydaya yöneltir.
80	Dönüş ve düzeltme	Sapma sonrasında yönü kabul ederek değiştirme.	Dönüşü, düzeltmeyi ve yeniden yönelmeyi açar.
81	Sonuç	Israrlı sınır ihlalinin uygun karşılığı.	Israrlı sınır ihlalinden sonraki sonucu gösterir.
82	Silme	Düzeltilme sonrasında yükleyen hatanın kaldırılması.	Hatanın silinmesini ve özgürleştirici düzeltmeyi sabitler.
83	Şefkat	Acı ve kırılganlığa özgü incelik.	Dönüşü özel incelik ve merhamete yöneltir.
84	Yetki sorumluluğu	Kısmi gücü sahiplik ve sonuçlara bağlama.	Her kısmi iktidarı gerçek sahibine döndürür.
85	Heybet ve onur	Saygı, onur ve armağanı birlikte koruma.	Nihai referansta heybeti, onuru ve lütfu birleştirir.
86	Adil denge	Ölçü, oran ve hakların yeniden kurulması.	Ölçüyü, oranı ve hakları yeniden kurar.
87	Toplama	Ayrı unsurların sorumlu biçimde bağlanması.	Ayrı unsurları sorumlu bir birliğe döndürür.
88	İhtiyaçsızlık	Tam bağımsızlığın sınır kavramı.	Mutlak bağımsızlığı her sistem özerkliğinin üstüne koyar.
89	Yeterlilik	Yeterli kaynak ve sahte bağımlılıktan kurtuluş.	Verilmiş yeterliliği ve sahte bağımlılıktan kurtuluşu sabitler.
90	Koruyucu sınır	Zararlı aşımı durduran engel.	Koruyucu sınır koyar ve zararlı aşımı engeller.
91	Zararın görünürlüğü	Olumsuz etki ve riskin açıkça tanınması.	Zararlı sonucu, riski ve sınırı görünür kılar.
92	Gerçek fayda	Gerçekten iyileştirici ve taşınabilir etki.	İddia edilen yarar yerine gerçek şifalı etkiye yöneltir.
93	Açıklık	Yönün, ayırımın ve gizli ilişkinin görünürlüğü.	Yönü, farkı ve gizli ilişkiyi görünür kılar.
94	Yönelim	Seçilen çerçevede hareketin doğru yönü.	Harekete doğru yönünü verir.
95	Yaratıcı yenilik	Örüntü tekrarının ötesinde yeni başlangıç.	Örüntünün tekrarının ötesinde yeni kaynak açar.
96	Kalıcılık	Zamansal değişim ve çözülme boyunca süren şey.	Geçici biçim ve çözülmenin ötesinde kalanı sınar.
97	Devir	Sahiplik, etki ve sorumluluğun sonrakine geçmesi.	Her mülkiyet ve düzeni sonuna döndürür.
98	Olgun rehberlik	Ölçülü, öğrenen ve yönü açık liderlik.	Düzeltilmeyi olgun ve uygun rehberliğe yöneltir.

No.	Anlam çapası	Bîçimsel anlam	Birincil ADL işlevi
99	Sabır	Erken dayatma olmadan zamanında tamamlama.	Zamanı, gelişimi ve dönüşü acele etmeden tamamlar.

Doksan dokuz anlam çapası, doksan dokuz sayı değildir. İnsanî belirlemelerin sınındığı doksan dokuz bîçimsel anlam yönüdür. Kutup, her işlemselleştirmeden büyük kalır.

11. Her uygulama için mana çapası protokolü

Zorunlu alan	Kaydedilecek açıklama
Problem ve karar	Hangi somut eylem veya eylemsizlik destekleniyor?
Sistem sınırı	Hangi unsurlar, zamanlar ve ilişkiler dâhil veya hariç, neden?
Kaynak çapaları	Hangi çapalar kökeni, ölçüyü, armağanı, sınırı ve adlandırmayı yönlendiriyor?
Etki çapaları	Hangi çapalar ilişkiyi, sonucu, korumayı, hakikati ve bakımı yönlendiriyor?
Dönüş çapaları	Hangi çapalar hesabı, düzeltmeyi, toplamayı, sonu ve yenilenen başlangıcı yönlendiriyor?
Referans ve sınırlar	Hedef durum, hedef etki ve yasaklar neden uygun?
Yasak ters çevirme	Olumlu bir çapa, karşıtını gerekçelendirmek için söylemde nasıl kullanılabilir?
Adaylar	Eylemsizlik dâhil hangi alternatifler görünür kalıyor?
Order M	Kim adlandırıyor, karar veriyor, gerekçelendiriyor, durduruyor ve sonuçları taşıyor?
Geri bildirim	Hangi gözlem sistem hareketini, model hatasını ve çerçeve kaymasını ayırıyor?

12. Anlam kaybı olmadan ayırım

ADL insan yapımı bir sözdizimidir. Adalet, hakikat veya merhamet bîçimsel kutuplardır; bir denklemin sonucu değildir. Model ilişkileri, ağırlıkları, sınırları ve sonuçları düzenleyebilir; bir kutbun tam anlamını ne kapsayabilir ne de üretebilir.

Bu bîçimsel sürüm bilinçli olarak herkese açık anlamlar ve işlevsel inceleme sorularıyla sınırlıdır. 99 anlam çapasını ahlak puanlarına çevirmeden kamusal, meslekî ve teknik kullanıma imkân verir. Her somut yorum yanılabilir, gerekçelendirme yükümlüsü ve düzeltilebilir kalır.

13. Nihai bîçimsel sentez

- Gerçeklik somut bir soru için unsurlara ayrılabilir.
- Unsurlar işlevlerini ilişkilerden alır.

3. İlişkiler yönlü etkiler üretir.
4. Zaman etkileri geri bildirim olarak döndürür.
5. Her değerlendirme bir referans çerçevesi gerektirir.
6. Matematiksel sözdizimi bu çerçevenin anlamını kendi içinden üretemez.
7. Önsel anlam referansı olmadan insan amacı yerleştirir ve onu tersine çevirebilir.
8. Tam biçimsel düzen çerçeveyi adlandırılmış 99 anlam çapasına bağlar.
9. Çapalar erişilebilir değişkenler değil, yön kutuplarıdır.
10. Kaynak, Etki ve Dönüş çapaları 33'erli üç işlevsel alanda düzenler.
11. Order A ilişkileri, adayları, belirsizliği ve sonuçları gösterir.
12. Order M adlandırır, karar verir, düzeltir ve sorumlu kalır.
13. İncelenmiş bir düzen, en üst ölçü hâline gelmeden daha üst bir düzenin unsuru olabilir.

ADL sözdizimini sunar. 99 anlam çapası yön verir. Order A yardım eder. Order M karar verir ve yerine getirir. Anlam kutbu her modelden büyük kalır.

14. Yayın ve öncelik beyanı

Bu Türkçe biçimsel sürüm, 14 Temmuz 2026 tarihiyle matematiksel ADL mimarisini, işlem- sel uygulamasını, 99 biçimsel anlam çapasına kurucu bağını, Kaynak-Etki-Dönüş bölüm- lemesini, çapaların kutup niteliğini ve yardım ile insan sorumluluğu arasındaki sınırı tek biçimde açıklar. Anlam bağı olmadan kullanım, türetilmiş teknik bir şablondur; yazarın tam biçimsel ADL anlam düzeni değildir.

15. Eser temeli ve atıf

Eser temeli: ADL – Matematiksel Temel v2.0; ADL – Uygulama Örnekleri v1.0; ADL – An- lam Çapaları Sentezi v1.0. Bu sürüm anlam kutuplarını yalnızca biçimsel Türkçe bir kayıt yapısına aktarır. 33/33/33 düzeni yazarın işlevsel ADL sentezidir.

Önerilen atıf: Yıldızhan, M. Selman (2026): ADL – Biçimsel Anlam Düzeni. İspat Varsayımı. Matematiksel Sözdizimi, Uygulama ve 99 Biçimsel Anlam Çapası. Türkçe Biçimsel Sürüm 1.0. Epoch Creation, Hamburg. Proje DOI: 10.5281/zenodo.21209954.

16. Yazar ve proje

Alan	Değer
Yazar	M. Selman Yıldızhan
Yayın	Epoch Creation, Hamburg, Germany
Sürüm	Türkçe Biçimsel 1.0 — 14 Temmuz 2026

Alan	Değer
Proje DOI	10.5281/zenodo.21209954

Sözdizimi görünür örüntüdür. 99 anlam çapası onun ilan edilmiş yönüdür. İnsan bu yönü sorumlu eylemiyle yerine getirmelidir.